

CAITLÍN R. KIERNAN

**FATĂ
ÎNECÂNDU-SE**
O autobiografie

Traducere din limba engleză
de Flavius Ardelean

PALADIN

„Voi scrie acum o poveste cu fantome“, a bătut ea la mașină. „O poveste cu fantome, despre o sirenă și un lup“, a mai scris.

Am mai scris.

Numele meu este India Morgan Phelps, deși aproape toți cei care mă cunosc îmi spun Imp¹. Locuiesc în Providence, Rhode Island, și, când aveam șaisprezece ani, mama mea a murit la spitalul Butler, de pe bulevardul Blackstone, numărul 345, chiar lângă cimitirul Swan Point, unde sunt îngropați mulți oameni importanți. Spitalul se numea cândva Spitalul de Boli Mintale Butler, dar, undeva pe parcurs, s-a renunțat la „de Boli Mintale“. Poate că nu dădea bine în afaceri. Poate că doctorii sau administratorii sau consiliul director sau cine ia astfel de decizii au simțit că nebunii ar prefera să nu fie închiși într-un azil care îndrăznește să recunoască faptul că e un azil de nebuni și că adevărul în publicitate este păgubos. Nu știu, dar mama mea, Rosemary Anne, a fost internată la spitalul Butler *tocmai* pentru că era nebună. A murit acolo, la vârsta de cincizeci și șase de ani, în loc să moară în altă parte, tocmai pentru că era nebună. Nu e ca și cum

¹ În limba engleză, *imp* are și sensul de „drăcușor“. (N. red.)

nu ar fi știut că e nebună și nu e ca și cum eu nu aș fi știut, și, dacă m-ar întreba cineva, părerea mea e că a renunța la „de boli mintale“ e ca și cum ai renunța la „burger“ din Burger King, pur și simplu pentru că hamburgerii nu sunt la fel de sănătoși ca salatele. Sau ca și cum ai renunța la *donuts* din Dunkin' Donuts, pentru că gogoșile cauzează carii și te îngrașă.

Bunica mea, Caroline, mama mamei mele, care s-a născut în 1914 și care și-a pierdut soțul în Al Doilea Război Mondial, fusese și ea nebună, dar s-a stins în patul ei, în casa ei din Wakefield. Nimeni nu a închis-o într-un spital și nimeni nu s-a prefăcut că nu ar fi nebună. Poate că oamenii nici nu mai observă asta atât de mult când îmbătrânești, sau când ești puțin mai bătrân. Caroline a dat drumul la gaz, a închis toate geamurile și ușile și s-a culcat, iar în biletul de adio le-a mulțumit mamei mele și mătușilor mele că nu au trimis-o la un azil de nebuni, unde ar fi fost obligată să trăiască mai mult decât ar fi putut suporta. N-ar mai fi suportat să trăiască. Sau să fie nebună. Ori una, ori alta, sau ambele.

E oarecum ironic că mătușile mele au internat-o pe mama. Bănuiesc că și tatăl meu ar fi făcut-o, dar el ne-a părăsit când aveam zece ani și nimeni nu știe sigur încotro a luat-o. A părăsit-o pe mama pentru că era nebună, așa că-mi place să cred că nu a mai trăit prea mult după ce ne-a părăsit. Când eram mică, stăteam trează noaptea în pat, imaginându-mi cele mai cumplite feluri în care ar fi putut muri tatăl meu, ca o răzbunare pentru că ne-a lăsat baltă și a fugit, că a fost prea laș să rămână cu noi. La un moment dat, chiar am făcut o listă cu diverse sfârșituri neplăcute de care îmi doream să aibă parte tata. O scrisesem într-un caiet de stenograf, iar carnetul îl ținam într-o

valiză veche sub pat, pentru că nu voiam să îl găsească mama. „Sper că tatăl meu a murit în urma unei boli venerice, după ce i-a putrezit scula“ era în fruntea listei, apoi urmau cauze mai normale (accidente de mașină, intoxicație alimentară, cancer), dar, cu timpul, am devenit tot mai imaginativă și ultimul lucru pe care l-am trecut în listă (nr. 316) era „Sper că tatăl meu și-a pierdut mințile și a murit singur și speriat“. Încă mai am caietul ăla, dar acum e pe un raft, nu ascuns într-o valiză veche.

Deci, da. Mama mea, Rosemary Anne, a murit la spitalul Butler. S-a sinucis la spitalul Butler, deși era mereu sub observație. Era în pat, legată, și avea o cameră de filmat în cameră. Dar tot a reușit. A fost în stare să își înghită limba și să se sufoce înainte ca asistentele sau infirmierii să își dea seama ce se întâmplă. Pe certificatul de deces scrie că a făcut comotie cerebrală, dar știu că nu a fost așa. De prea multe ori mi-a spus, când o vizitam, că vrea să moară, și de obicei îi spuneam că aș prefera să trăiască și să se facă bine și să vină acasă, dar că nu m-aș supăra dacă asta era ceea ce trebuia să facă, adică dacă trebuia să moară. Dacă ar fi fost să vină o zi sau o noapte când chiar nu ar mai rezista. Spunea că îi părea rău, dar se bucura că înțelegeam, era recunoscătoare că înțelegeam. Îi aduceam bomboane, țigări și cărți, și vorbeam despre Anne Sexton și Diane Arbus și despre Virginia Woolf, care și-a umplut buzunarele cu pietre și a intrat în râul Ouse. Doctorilor lui Rosemary nu le-am spus niciodată de discuțiile astea. Și nici despre ziua în care, cu vreo lună înainte să își înghită limba, mi-a dat o scrisoare în care cita biletul de adio al Virginiei Woolf: „Ce vreau să spun e că îți datorez toată fericirea din viața mea. Ai dat dovadă de o răbdare desăvârșită și ai fost incredibil de bun cu

mine. Vreau să spun asta – toți o știu. Dacă m-ar fi putut salva cineva, atunci tu ai fi fost acela. Totul, în afară de certitudinea bunătății tale, m-a părăsit“. Am prins-o cu piuneze în peretele din camera în care pictez – atelierul meu, cum ar veni, dar de obicei mă gândesc la ea doar ca la camera în care pictez.

Nu mi-am dat seama că și eu eram nebună, nici că probabil am fost întotdeauna nebună, decât la câțiva ani de la moartea lui Rosemary. Faptul că nebunii nu știu că sunt nebuni e un mit. Mulți dintre noi sunt cu siguranță la fel de capabili de revelații și introspecții ca oricine altcineva, poate chiar mai mult. Încin să cred că petrecem mult mai mult timp gândindu-ne la gândurile noastre decât oamenii sănătoși. Cu toate astea, pur și simplu nu mi-a trecut prin minte că modul în care priveam lumea însemna că am moștenit „Blestemul Familiei Phelps“ (asta ca să o citez pe mătușa mea, Elaine, care are o predilecție pentru formule melodramatice). În fine, când, în sfârșit, am înțeles că nu eram sănătoasă, m-am dus la o psihiatră la spitalul din Rhode Island. I-am plătit o grămadă de bani, am discutat (mai mult am vorbit singură, în timp ce ea mă asculta) și spitalul a făcut niște teste. Când toate au fost zise și făcute, mi-a spus că sufăr de schizofrenie dezorganizată, care mai este cunoscută și sub numele de hebefrenie, de la Hebe, zeița grecească a tinereții. Nu ea, nu psihiatra mi-a spus asta – am căutat eu. Hebefrenia este numită după zeița grecească a tinereții pentru că se manifestă, de obicei, la pubertate. Nu m-am obosit să-i explic că, dacă modul în care gândeam și vedeam lumea însemna că sunt schizofrenică, atunci nebunia a început cu mult înainte de pubertate. Oricum, mai târziu, după mai multe teste, diagnosticul a fost schimbat

în schizofrenie paranoidă, care nu e numită după vreun zeu grec, nici după orice alt zeu de care să fi auzit.

Psihiatra, o femeie din Boston cu numele de Magdalene Ogilvy – un nume ce mă duce mereu cu gândul la Edward Gorey sau la un roman de P.G. Wodehouse –, considera Blestemul Familiei Phelps foarte interesant, pentru că, spunea, existau indicii că schizofrenia ar putea fi ereditară, cel puțin în unele cazuri. Așa că asta e. Sunt nebună pentru că Rosemary a fost nebună și a avut un copil, iar Rosemary a fost nebună pentru că bunica a fost și ea nebună și a avut un copil (de fapt mai mulți, însă doar Rosemary a avut norocul să moștenească blestemul). I-am spus doctorului Ogilvy poveștile pe care mi le zicea bunica despre sora maică-sii, pe care o chema tot Caroline. Din spusele bunicii, Caroline ținea păsări moarte și șoareci în borcane închise, aliniate pe toate pervazurile. Fiecare borcan fusese etichetat cu câte un pasaj din Biblie. I-am spus psihiatrei că aș fi bănuir că mătușa mea, Caroline, suferea doar de un interes sporit față de istoria naturală, dacă nu ar fi fost chestiunea cu citatele din Biblie. Sau poate că încerca să realizeze un soi de concordanță, am zis, corelând speciile cu Scriptura, dar dr Ogilvy a zis că nu, probabil că și ea a fost schizofrenică. Nu am contrazis-o. Foarte rar simt nevoia să contrazic pe cineva.

Prin urmare, am cutia mea, de culoarea chihlimbarului, în care țin pastilele, farmacopeea mea de nădejde cu antipsihotice și sedative – nu sunt nici pe jumătate la fel de interesante ca borcanele mătușii mele pline de șoareci și vrăbii. Am Risperdal, Depakene și Valium, iar deocamdată am reușit să stau departe de spitalul Butler și doar am *încercat* să mă sinucid. Și numai o dată. Sau de două

ori. Poate e meritul pastilelor sau al picturilor mele, sau al picturilor și al iubitei mele, care îmi suportă toate căcaturile, are grijă să îmi iau pastilele și e bună la pat. Poate că mama mea ar mai fi rămas printre noi o vreme, dacă s-ar mai fi culcat și ea cu cineva din când în când. Din câte știu, nimeni nu a propus vreodată terapia prin sex ca tratament împotriva schizofreniei. Măcar fututul nu mă constipă și nu-mi face mâinile să tremure – mulțumesc, domnule Risperdal –, nici nu mă îngrașă, nu mă obosește, nu îmi provoacă acnee – mulțumesc mult, domnule Depakene. Privesc toate pastilele mele ca fiind bărbați, un fapt pe care încă nu l-am divulgat psihiatrei mele. Am bănuiala că s-ar simți obligată să transforme asta în ceva stânjenitor, mai ales că deja știe de lista în care descriu „cum să moară tati“.

În familia mea, nebunia se aliniază ordonat, ca vagoanele unui marfar: bunica, fiica, fiica fiicei și, ca bonus, mătușa. Poate că Blestemul e chiar mai vechi de atât, dar nu mă pricep la genealogie. Orice secrete ar fi păstrat străbunica sau stră-stră-străbunica și ar fi dus cu ele în mormânt, le las în pace. Oricum deja îmi cam pare rău că nu am făcut la fel și pentru Rosemary Anne și Caroline. Dar fac prea mult parte din povestea *mea* și am nevoie de ele pentru a o spune. Probabil că aș fi putut scrie versiuni prefabricate, avataruri ficționale care să înlocuiască femeile care fuseseră în realitate, dar le-am cunoscut pe amândouă destul de bine cât să știu că nu și-ar fi dorit asta. Nu pot să îmi spun povestea, sau părțile poveștii pe care o să încerc s-o spun, fără să istorisesc părți din poveștile lor. Se suprapun prea mult, sunt prea multe întâmplări declanșate de una sau de cealaltă, intenționat sau nu, și nu are niciun sens să fac chestia asta, dacă tot ce-mi iese este minciună.

Ceea ce nu înseamnă că fiecare cuvânt va avea un corespondent la nivelul faptelor. Ci doar că fiecare cuvânt va fi adevărat. Sau atât de adevărat pe cât pot.

Iată ceva ce am mâzgălit pe ambele părți ale unui șervețel într-o cafenea acum câteva zile: „Nicio poveste nu are un început și nicio poveste nu are un sfârșit. Începuturile și sfârșiturile pot fi concepute pentru a servi unui scop, unei intenții momentane și trecătoare, dar sunt, în esența lor, arbitrarie și există doar ca niște constructe confortabile în mintea omului. Viețile sunt dezordonate și, când începem să le povestim, sau să povestim părți din ele, nu putem niciodată discerne momentul precis și obiectiv în care a început un eveniment anume. Toate începuturile sunt arbitrarie.“

Înainte să fi scris asta și să fi decis că e adevărat, obișnuiam să vin în această încăpere (care nu e camera în care pictez, ci cea cu prea multe rafturi) și să mă așez în fața mașinii de scris ce aparținuse cândva bunicii Caroline. Pereții acestei camere sunt văruiți într-un albastru foarte deschis care, în lumina puternică a soarelui, pare aproape alb. Stăteam aici și mă holbam la pereții alb-albaștri, sau pe geam, la celelalte case vechi aliniate ordonat de-a lungul străzii Willow, la casele victoriene și la copacii toamnei și la trotuarele gri și la vreo mașină care trecea ocazional pe stradă. Stăteam aici și încercam să mă hotărâsc de unde să îmi încep povestea. Stăteam aici, în acest scaun, ore întregi, fără să scriu niciun cuvânt. Dar acum am scris începutul, oricât de arbitrar ar fi, și îmi pare la fel de corect ca orice alt început. Doar că am considerat că ar fi mai cinstit să pun la început partea despre nebunia mea, ca pe un avertisment, astfel încât, dacă cineva vreodată citește asta, să știe cu cine are de-a face.

Acum, tot arbitrar, voi scrie despre prima dată când am văzut *Fată înecându-se*.

Când am împlinit unsprezece ani, m-a dus mama la muzeul Școlii de Design din Rhode Island. Îi spuseseam că vreau să devin pictoriță și, de ziua mea, mi-a cumpărat un set de acrilice, pensule, o paletă de lemn și câteva pânze, și m-a dus la RISD. Și, cum am mai spus, în acea zi am văzut pentru prima dată tabloul. Astăzi, *Fată înecându-se* e mult mai aproape de ieșirea spre Benefit Street decât atunci când eram copil. Pânza e încadrată de o ramă aurită, bogat ornamentată – la fel ca toate celelalte tablouri din acea parte a muzeului, o mică galerie dedicată pictorilor americani din secolul al XIX-lea. *Fată înecându-se* e mic, măsurând numai 20x20 centimetri. Este între *Apus arctic* (1874) de William Bradford și *Pe un țărm ferit* (1900), de Winslow Homer. Pereții galeriei sunt de un verde vinețiu și uniform care parcă face auriul ramelor antice să fie mai puțin țițător.

Fată înecându-se a fost pictat în 1898 de un artist din Boston pe nume Phillip George Saltonstall. Mai nimeni nu a scris despre Saltonstall. Există tendința de a-l arunca la grămadă cu simbolistii, deși există un articol care îl numește „un întârziat discipol american al Frăției preraphaelite“. A vândut foarte rar din lucrările sale, pe care abia și le arăta lumii, iar în ultimul an al vieții a ars în jur de cincizeci de lucrări doar într-o singură noapte. Majoritatea celor rămase sunt împrăștiate prin New England, în colecții private și muzee de artă. Unul este expus la Muzeul de Artă Contemporană din Los Angeles, iar altul la High, în Atlanta. Saltonstall suferea de epilepsie, insomnie și depresie cronică și s-a stins din viață în 1907, la vârsta de treizeci și nouă de ani, după ce a căzut

de pe cal. Nimeni, din câte am citit, nu spune dacă a fost sau nu un accident, dar probabil că a fost. Eu aş zice că a fost sinucidere, dar aş fi subiectivă şi oricum nu ar fi decât o speculaţie.

Cât despre pictura în sine, *Fată înecându-se* a fost realizată în mare parte în tonuri sumbre de verde şi cenuşiu (potrivindu-se astfel perfect între acei pereţi verzui), dar cu câteva contrapuncte contrastante – un galben mut, sclipiri alb-murdar, zone în care verdele şi griul se scufundă în negru. Tabloul reprezintă o fată, complet goală, la douăzeci şi ceva de ani, sau poate chiar mai tânără. Stă cu gleznele într-un iaz cu apă aproape la fel de netedă ca sticla. Copacii se adună în spatele ei şi capul îi e întors către pădure, privind peste umărul drept umbrele adunate pe sub şi printre copaci. Părul ei lung are aproape aceeaşi nuanţă de verde ca apa şi pielea i-a fost colorată ca şi cum ar fi deopotrivă bolnavă de icter şi pătrunsă de o lumină interioară. E foarte aproape de mal şi apa e puţin vălurită la picioarele ei, ceea ce mă face să cred că abia a păşit în iaz.

Am scris *iaz*, dar de fapt pictura a fost inspirată de o vizită pe care Saltonstall a făcut-o la râul Blackstone din sudul Massachusetts-ului, în timpul unei veri târzii, în anul 1894. Avea rude în apropiere, în Uxbridge, inclusiv o verişoară primară paternă, Mary Farnum, de care se pare că ar fi fost îndrăgostit (nu există nicio dovadă că sentimentele ar fi fost reciproce). Unii au fost de părere că fata din tablou ar fi Mary, dar, dacă aşa stau lucrurile, artistul nu a spus-o niciodată, sau, dacă a făcut-o, nu avem nicio dovadă. Dar a spus că pictura a început ca o serie de studii de peisaje făcute la barajul Rolling (cunoscut şi sub

numele de barajul Roaring, construit în 1886). Deasupra barajului, râul formează un rezervor folosit cândva de morile companiei Blackstone Manufacturing. Apa este calmă și adâncă, în contrast puternic cu vâltorile din josul barajului ce curg printre pereții abrupti de granit ai defileului Blackstone, care au o înălțime de peste douăzeci și cinci de metri în unele locuri.

Titlul tabloului mi-a părut mereu straniu. Până la urmă, fata nu pare a se îneca, ea doar merge puțin prin apă. Cu toate astea, Saltonstall a insuflat picturii un sentiment netăgăduit de pericol și groază. Asta ar putea reieși din pădurea umbrită ce se deslușește în spatele fetei, și/sau din sugestia că ceva de acolo i-a atras atenția în direcția copacilor. Poate trosnetul unei crengi sau poate foșnetul unor pași prin frunzele căzute. Sau o voce. Sau aproape orice altceva.

Am început să înțeleg din ce în ce mai mult în ce măsură povestea lui Saltonstall și a *Fetei înecându-se* e o parte esențială a poveștii mele – la fel cum Rosemary Anne și Caroline sunt părți esențiale ale poveștii mele –, chiar dacă nu voi susține că acesta este adevăratul început al lucrurilor ce s-au petrecut. Nu într-un sens obiectiv, oricum. Dacă aș face-o, aș ajunge să mă întreb dacă totul a început prima dată când am văzut tabloul, la unsprezece ani, sau când a fost pictat de Saltonstall în 1898. Sau ar fi mai bine să încep cu construcția barajului în 1886? Caut instinctiv genul ăsta de început, nu mă pot abține, chiar dacă știu că nu ar trebui. Chiar dacă știu foarte bine că nu mă aleg decât cu regresii inutile și infinite.

În acea zi de august, cu mulți ani în urmă, *Fată înecându-se* era expus în altă galerie, într-o sală dedicată pictorilor și sculptorilor locali, majoritatea – dar nu

exclusiv – artiști din Rhode Island. Pe mama o dureau picioarele și stăteam pe o bancă în mijlocul camerei când am văzut tabloul. Asta îmi amintesc foarte limpede, cu toate că acea zi mi s-a șters aproape cu totul din memorie. În timp ce Rosemary stătea pe bancă, odihnindu-și picioarele, eu admiram pânza lui Saltonstall. Doar că era ca și cum priveam *prin* pânză, ca printr-o fereastră minusculă înspre o lume gri-verzuie. Sunt destul de sigură că atunci a fost prima dată când o pictură (sau oricare altă imagine bidimensională) m-a impresionat în felul acela. Iluzia adâncimii era atât de puternică, încât am ridicat mâna dreaptă și am apăsât pânza. Cred că în mod sincer mă așteptam să treacă prin tablou, să ajungă în ziua și în locul din pictură. Dar Rosemary m-a văzut și mi-a spus să încetez, că ceea ce făceam era împotriva regulilor muzeului, așa că mi-am retras mâna.

— De ce? am întrebat-o și mi-a spus că pe mâinile oamenilor sunt uleiuri corozive și acizi ce ar putea dăuna unui tablou vechi.

Mi-a mai spus și că, de fiecare dată când angajații muzeului erau nevoiți să le atingă, purtau mănuși de bumbac alb pentru a proteja pânzele. Mi-am privit degetele, întrebându-mă ce altceva aș putea distruge doar prin atingere, întrebându-mă dacă acizii și uleiurile care se scurg prin pielea mea au mai făcut rău altor lucruri fără știința mea.

— Oricum, Imp, ce-ți veni s-o atingi așa?

I-am spus că mi se păruse că e ca o fereastră iar ea a râs și a vrut să știe numele picturii, numele artistului și anul în care a fost făcută. Toate astea erau tipărite pe un carton fixat pe perete lângă ramă, așa că i le-am citit. Și-a luat notițe pe un plic scos din geantă. Rosemary căra

întotdeauna sacoșe de pânză imense și fără formă pe care și le cosea singură, mereu pline cu de toate, de la cărți la cosmetice, de la facturi la bonuri de casă (nu le arunca niciodată). După ce a murit, am păstrat câteva dintre plăselele ei și încă le mai folosesc, deși nu cred că am păstrat-o pe cea din ziua aia. Era din denim, iar mie nu mi-a plăcut niciodată denimul în mod deosebit. Abia dacă port blugi.

— De ce îți notezi toate astea?

— Poate o să vrei să-ți aduci aminte cândva, a răspuns. Când ceva ne impresionează puternic, e bine să nu uităm. Așa că e o idee bună să ne notăm.

— Dar cum știu ce o să vreau să-mi amintesc și ce n-o să vreau să-mi amintesc niciodată?

— Da, nu-i ușor, mi-a zis Rosemary și și-a ros pentru o clipă unghia de la degetul mare. E chiar foarte complicat. Pentru că, evident, am pierde mult timp dacă am sta să notăm tot, nu?

— Bineînțeles, am zis, făcând câțiva pași în spate, dar fără să îmi iau ochii de la tablou – nu era mai puțin frumos sau mai puțin interesant acum că știam că nu e o fereastră. Ar fi stupid, nu?

— Ar fi foarte stupid, Imp. Am pierde atât de mult timp încercând să nu uităm ceva, încât nu ni s-ar mai întâmpla nimic demn de reținut.

— Deci trebuie să avem grijă, am zis.

— Exact.

Nu-mi mai amintesc multe despre acea zi de naștere. Doar cadourile și vizita la muzeu, Rosemary spunându-mi că ar trebui să-mi notez tot ce ar putea să fie important pentru mine cândva. După muzeu am plecat probabil acasă. Trebuie să fi existat și un tort cu înghețată, cum am avut mereu, până în ziua în care a

fost internată. Dar nu și o petrecere, pentru că niciodată nu am avut o petrecere de ziua mea. Nici nu mi-am dorit vreodată. Am plecat de la muzeu și ziua a trecut, a venit și miezul nopții, și n-a mai fost ziua mea decât peste un an, când am împlinit doisprezece ani. Ieri am consultat un calendar online și am aflat că *a doua zi*, 3 august, avea să fie duminică, dar asta nu-mi spune prea multe. Nu mergeam niciodată la biserică, pentru că mama era catolică nepracticantă și mereu îmi spunea să mă feresc de catolicism, măcar ca să evit deranjul de a deveni o catolică nepracticantă.

— Nu credem în Dumnezeu? e posibil să o fi întrebat la un moment dat.

— *Eu* nu cred în Dumnezeu, Imp. În ce vei crede *tu* depinde de tine. Trebuie să fii atentă și să-ți lămurești aceste lucruri pentru tine. Eu nu o voi face. Nu vreau s-o fac eu în locul tău.

Asta dacă acest schimb de replici chiar a avut loc. Sunt aproape sigură că a avut loc, aproape, dar multe dintre amintirile mele sunt amintiri false, așa că nu pot să fiu niciodată sigură. Multe dintre lucrurile cele mai interesante pe care mi le amintesc par să nu se fi întâmplat niciodată. Am început să scriu în jurnale după ce au închis-o pe Rosemary la Butler și am stat la mătușa Elaine, în Cranston, până la vârsta de optsprezece ani, dar nici jurnalele nu pot fi de încredere. De pildă, există în ele o descriere a unei excursii la New Brunswick, numai că sunt destul de sigură că nu a avut loc niciodată. Mă cam speria faptul că îmi aminteam întâmplări care nu s-au petrecut niciodată, dar m-am obișnuit. Și nici nu se mai întâmplă atât de des ca înainte.